

Norges regeringschef hatade Per Albin 1940 Erkände Sveriges neutralitet som en ”lykke” 1945

Norges landsflyktige regeringschef under Nazi-Tysklands ockupation, socialdemokraten Johan Nygaardsvold, personifierar den bitterhet och vrede som många norrmän uttryckte inför det man upplevde som svekfull politik av den svenska regeringen. Först efter andra världskrigets slut medgav Nygaardsvold att Sveriges ”nøytralitet var en lykke for Norge och det norske folk.”

Regeringschefens ilska, ja till och med hat, riktades främst mot hans svenske partikamrat, statsminister Per Albin Hansson. Nyårsafton 1940 skrev Nygaardsvold, som allmänt kallades ”Gubben”, ett personligt brev till Anders Frihagen, ett norskt statsråd som de första ockupationsåren tjänstgjorde i Stockholm. Brevet var så hätskt att Frihagen vägrade visa det för Per Albin. Frihagen svarade Nygaardsvold att han visserligen fann ”kanonaden” både ”forfriskende og saftig, men at den neppe ville telle på plussiden i et fremtidig nordisk samarbeid.”

”Alt svenskt er likeså pestfuldt som det tyske er”

Nygaardsvold sparade inte på krutet i sitt känslofyllda brev och bad Anders Frihagen att *hvis Du kunde komme på privat talefot med Pehr Albin Hansson så kan du hilse ham fra mig og si, at det er to ting jeg lengter etter å oppleve og det er at tyskerne blir jaget ut av Norge och det andre at jeg må få leve så lenge at jeg kan få skjælde ham og hele hans regjering – kanskje også hele hans parti huden fuld. Si ham; at hvis jeg kan få noe mer og si i Norge, skal alt som svensk er bli betraktet likeså pestfuldt som det som tysk er.*

Med hänvisning till att Per Albin Hansson vid ett möte i Stockholm 31 mars 1940 – en dryg vecka före ockupationen – kritiserat Nygaardsvold för ”feghet” under finska vinterkriget, fortsatte denne sitt brev:

Si ham: at nu spytter jeg på ham ikke bare for hans feighet, men for hans foraktfulde fjærræderi overfor Nordens sak. Si ham: at så lenge jeg lever og ånder så skal aldrig Sverige bli betraktet som en del av Norden, men som en ruterknekt som står i Tysklands tjeneste. - - - Si ham: at det er ingen, ingen, ingen som jeg hater så flammende og så vilt som Sverige – og det er hans skyld.

”Sverige forakter Norge, nordmennene og alt hva norsk er”

En annan framstående norrmän i Stockholm var fackföreningsledaren Martin Tranmæl, representant för norska arbeiderpartiet och LO. Han blickade bortom krigsslutet och ville diskutera en framtida union i Norden, men blev bryskt avvisad av Nygaardsvold:

Sverige har ikke gjort annet gjennom lange, lange tider å føle oss overlegne i enhver henseende. Innerst inne forakter de Norge, nordmennene og alt hva norsk er. Og så skulle vi begynne å interessere oss for en ny samrøring med det. NEI! Vi behøver ikke gå rundt å snakke om full frihet og selvstendighet for vårt land, hvis vi skal tigge om å få et nytt hundebånd satt på oss.

Relationerna mellan de norska och svenska regeringarna förbättrades sent omsider hösten 1944, då utrikesminister Trygve Lie och justitieminister Terje Wold besökte Stockholm. Tätt i deras spår följde försvarsminister Oscar Torp i början av 1945 för överläggningar om militär samverkan mellan Sverige och Norge inför den tyska kapitulation som väntades i en nära framtid.

Utrikesminister Lie förhandlade framgångsrikt med den svenske finansministern Ernst Wigforss om ett räntefritt lån på 150 miljoner kronor för att i första hand finansiera rustningen av de norska polistrupperna. Men Trygve Lie fick ett mycket kyligt mottagande av "Gubben" Nygaardsvold då han återvände från Stockholm till London. Den norske statsministern ville inte ta emot *fattigunderstöttelse* från Sverige, och hade hotat avgå om hans regering accepterade lånet. Den norska regeringen tog dock emot lånet, som efterskänktes efter krigsslutet.

Försonliga formuleringar efter freden 1945

Prins Bertil, svensk biträdande försvarsattaché i London under kriget, hade vid en diplomatisk mottagning på Sovjetambassaden på revolutionsdagen den 7 november 1944 frågat Nygaardsvold om man på norskt håll nu inte var nöjda med det goda mottagande Trygve Lie fått i Stockholm? "*Altfor god, Deres Kongelige Høyhet*" hade statsministern svarat, vänt ryggen till och rusat ut ur rummet.

Ett halvår senare, fredssommaren 1945 och sedan Johan Nygaardsvold och hans regering återvänt hem från fem års exil i London, formulerade sig den norske regeringschefen mer försonligt gentemot Sverige. Det skedde både inför Stortinget i Oslo och i sista numret av *Norges-Nytt* (nr 24, daterat 22 juni 1945), en tidning som publicerades av legationen i Stockholm. Nygaardsvold citerades i rubriken – "Sveriges nøytralitet var en lykke for Norge!" med underrubriken "De misforståelsens skyer som samlet seg over Norden i krigens første år er delvis borte". Detta är regeringschefens uttalande i dess helhet:

Jeg har allerede nevnt at det kom en hel del nordmenne til Sverige, norske menn og kvinner som mange ganger under de vanskeligste forhold tok seg over fra Norge til Sverige. Mange av dem er kommet tilbake som godt øvede og godt væpnede politisoldater, beredt til å ofre alt for Norges frigjøring, og for at ro og orden skal herske i vårt land. Jeg vil takke dem som stod i spissen og ledet det store arbeid som ble utført for våre landsmenn i Sverige. Først og fremst vil jeg takke vår legasjon der borte. Aldri har noen norsk minister og noen norsk legasjon i utlandet vært stillet overfor så vanskelige oppgaver som den vår legasjon i Stockholm ble stillet overfor. Jeg takker ministeren, og jeg takker legasjonen for dens lojalitet og for den store uavkortede hevdelsen av Norges intresser i disse vanskelige år.

Jeg vil også takke Sverige og Sveriges folk, ikke bare for den hjelp og støtte den ga de nordmenn som var nødt til å ta seg over til Sverige, men også for den støtte de ydet Norge og særlig prins Carl og Folke Bernadotte for deres innsts for Norge og de norske fanger i Tyskland. Denne insats har reddet norske fangers liv i en utstrekning vi ennå ikke har full oversikt over. Grev Folke Bernadottes navn vil i fremtiden ikke bli glemt i Norge. Det vil bli elsket og æret, såvel i hus som hytte.

Vi behøver ikke legge skjul på at det var en tid, især i den første del av disse fem år, då det norske folk så med forbause, ja med misnøye på Sveriges holdning. Nå nær vi igjen er herrer i vårt eget hus, nå når Norge igjen er ett fritt land, ser vi anledes på de foreteelser som forårsaket mistro og misnøye i Norge. Vi innser nå at det største for Sverige i de dager var å hindre at krigens redsler også spredte seg over Sverige.

Nå kan vi være så pass ærlige at vi erkjenner at Sveriges nøytralitet var en lykke for Norge og dess folk. De misforståelsens skyer som samlet seg over Norden i krigens første år er delvis borte. Vi vet at håpet om nordiskt samarbeide som var i så god gjenge for krigen, nå vil bli tatt opp igjen, et samarbeid som vil bringe lykke for de fem nordiske land.”

Johan Nygaardsvold, född 1879 i Sør-Trøndelag, blev tidigt aktiv inom arbetarpartiet och invaldes i Stortinget 1916. Han blev statsråd första gången 1928 och var regeringschef under ett decennium, från 1935 till 1945. Efter exilregeringens hemkomst från London sistnämnda år blev han inte ombedd att fortsätta som statsminister. Nygaardsvold lämnade Stortinget 1949 och for hem till Hommelvik för att skriva sina memoarer. Författarskapet avbröts dock när han avled i Trondheim 1952.

(Anders Johanson 2016-11-11)